

2018-078

Nota Ronse Grote Markt

Programma van maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

3-8-2018

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en betreft een geplande aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning te Ronse Grote Markt – Peperstraat – Oude Vesten. De site is gelegen binnen de vastgestelde archeologische zone van de stad Leuven, de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem beslaat 100m² of meer en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft bedraagt 300m² of meer. Bijgevolg dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog. De archeologienota¹ bestond enkel uit een bureauonderzoek, in het programma van maatregelen was opgenomen dat er een proefsleuvenonderzoek diende uitgevoerd te worden in uitgesteld traject. In deze nota, opgemaakt onder supervisie van een erkend archeoloog, worden de resultaten van dit proefsleuvenonderzoek beschreven.

Het totale plangebied bedraagt ca. 1770m². De ruime kelder in het noordoosten werd niet mee opgenomen in de onderzoekbare zone, hierbij werd tijdens het vooronderzoek nog een mazouttank vastgesteld ten oosten van sleuf 3. In totaal bedraagt de onderzoekbare zone 1225m². Hiervan werd 156m² (12,7%) onderzocht door middel van 3 proefsleuven met bijbehorende kijkvensters of verbredingen. Gezien de spreiding van de proefsleuven werd dit als voldoende ervaren om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden en een correcte inschatting te maken van het archeologisch potentieel van het plangebied.

In de drie proefsleuven werden in totaal 44 archeologische sporen opgetekend. De sporen tekenen zich af op één archeologisch niveau, meer bepaald de C-horizont die zich op ca. 60 tot 70cm bevindt. De impact van de voormalige bebouwing heeft er voor gezorgd dat alle grondsporen na de laatmiddeleeuwse periode vergraven zijn, of slechts deels/oppervlakkig bewaard zijn. Kelders, beerputten, waterputten of andere ingegraven structuren kunnen wel nog bewaard zijn. Wel kunnen meerdere archeologische niveaus bewaard zijn in de zone van de Peperstraat (ca. 325m²), hetzij lokaal waar de hedendaagse bebouwing geen impact heeft gehad. In het overgrote deel van het plangebied (ca. 900m²) is één archeologisch niveau bewaard. Zowel in sleuf 1 als 2 is sprake van artisanale activiteiten in de vorm van pottenbakkerskuilen. Het aardewerk vertoont duidelijke sporen van misbakking, zowel grijs als rood aardewerk komt voor. De contexten kunnen op basis van de randtypes gedateerd worden tussen ca. 1325-1550. Aansluitend bij de pottenbakkerskuilen kunnen, hoewel geen aanwijzingen werden gevonden, ovenstructuren verwacht worden. Aanwijzingen voor bewoning werden gevonden in de zone van de Peperstraat in de vorm van een deels bewaard *in situ* verbrand leemniveau. Het spoor wijst op een lokale brand. Daarnaast werden uitbraaksporen geattesteerd, alsook een omvangrijke poel. In de zone van de Oude Vesten werden voornamelijk kuilen geattesteerd.

¹ <https://id.erfgoed.net/archeologie/archeologienotas/1331>

Concluderend kan gesteld worden dat het vooronderzoek aansluit bij de gekende archeologische waarden in de directe omgeving. Eén van deze gegevens vormen de archeologische resten van een laatmiddeleeuwse pottenbakkerij die aangetroffen werd in de Peperstraat. Het vooronderzoek toont duidelijk pottenbakkerskuilen aan uit deze periode, die hier mogelijk aan gelinkt kunnen worden of die toebehoren aan een ander pottenbakkerserf. Daarnaast werd een brede gracht verwacht in de zone aan de Oude Vesten die deel uitmaakt van de verdediging. Er werden hiervoor geen archeologische aanwijzingen teruggevonden. Mogelijk situeert de gracht zich verder naar het zuiden.

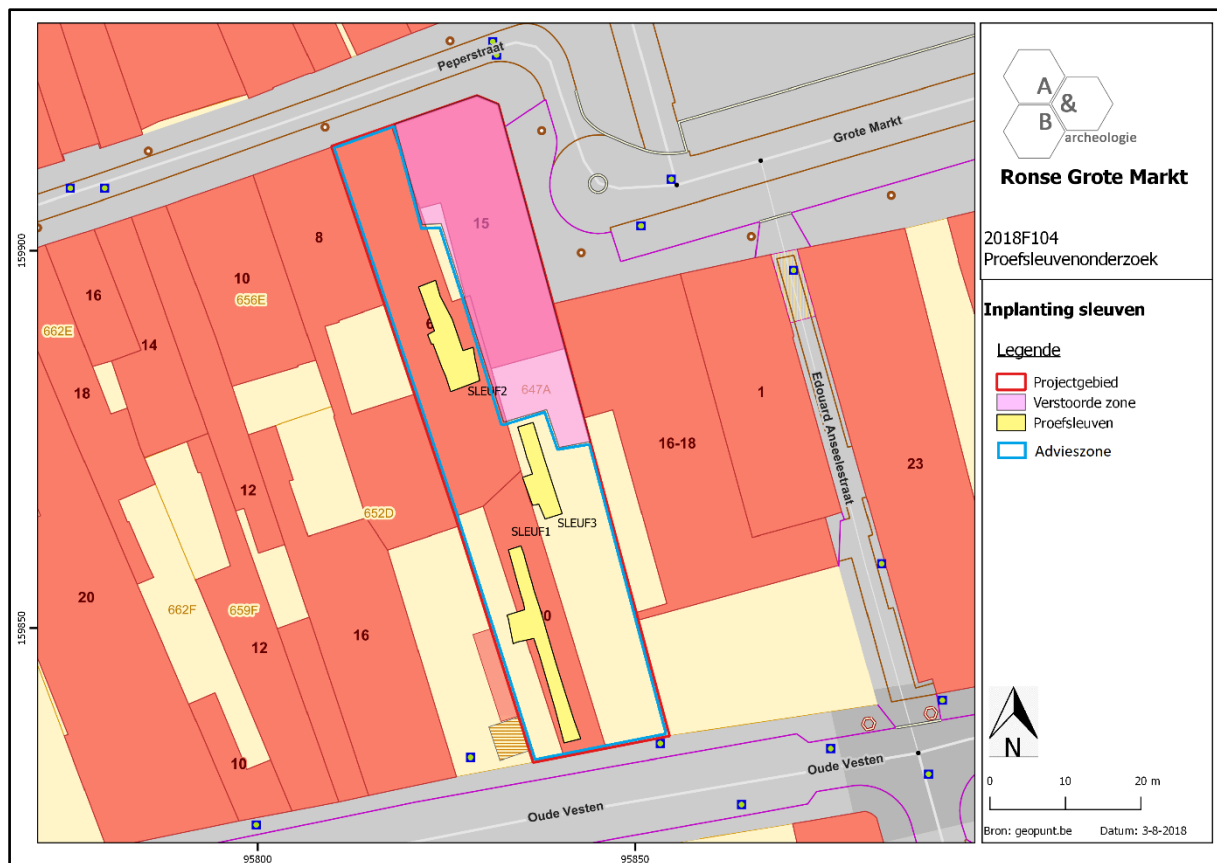
Er bevindt zich met zekerheid een archeologische site binnen de grenzen van het plangebied. Het vooronderzoek wijst in de richting van een pottenbakkerssite uit de late middeleeuwen met diverse afvalkuilen. Gezien de aanwezigheid van deze kuilen kunnen ook ovenstructuren verwacht worden. Het plangebied lijkt zich bovendien op te delen in een woongedeelte (zone Peperstraat) en een tuinzone (zone Oude Vesten). Verder onderzoek zal meer duidelijkheid brengen in de fasering en indeling van het woonerf of woonerven op de hoek van de Grote Markt en Peperstraat.

De advieszone voor verder onderzoek bedraagt ca. 1225m². Enkel de zone van de kelder en mazouttank in het noordoosten wordt niet mee opgenomen in de advieszone, aangezien hier reeds verstoringen hebben plaatsgevonden tot minstens 2,7m onder het huidige maaiveldniveau. Archeologische sporen worden hier bijgevolg niet meer verwacht.

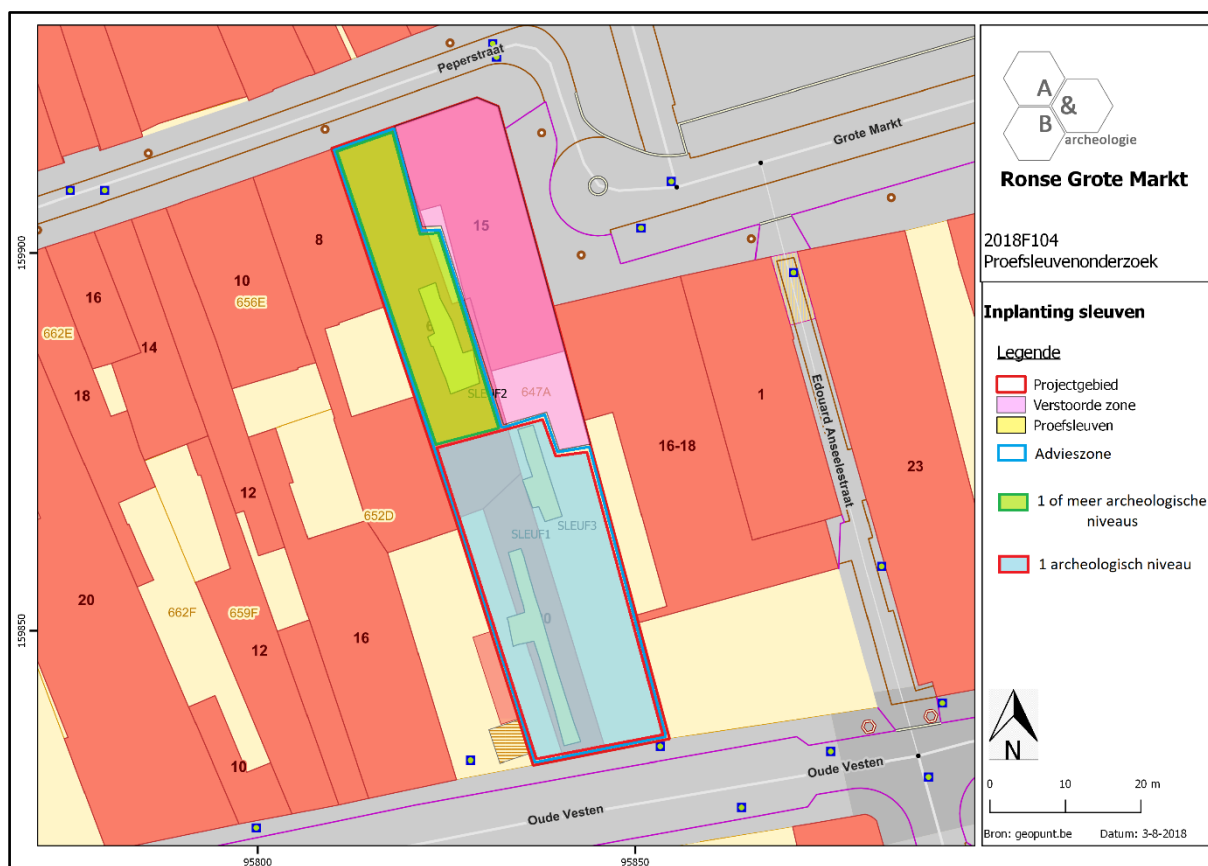
2. Afbakening van de opgravingszone

Gezien de resultaten van het vooronderzoek wordt een verdere opgraving geadviseerd van ca. 1225m². De opgravingszone kan in twee delen opgedeeld worden (zie figuur 2), meer bepaald een zone van ca. 325m² aan de Peperstraat waar minstens één archeologisch niveau aanwezig is, maar ook plaatselijk twee of meerdere vlakken dienen aangelegd te worden, naargelang de bewaringstoestand en de impact van de voormalige bewoning. De zone van de Oude Vesten, met een oppervlakte van ca. 900m², kan in één archeologisch niveau onderzocht worden op basis van de resultaten van het vooronderzoek.

Bij de opgraving dient rekening gehouden te worden met enkele veiligheidsprincipes (stabiliteit, instortgevaar, ...). Er dient langsheen de opgravingsrand een voldoende buffer gehouden te worden met de naburige bewoning.

Figuur 1 Afbakening van de opgravingszone van ca. 1225m² in een blauwe kader.

Figuur 2 Zicht op de advieszone van 1225m² met indeling van de twee zones waarbij sprake is van één of meerdere archeologische niveaus.

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om de archeologische sporen te karteren en onderzoeken. Volgende niet limitatieve vraagstellingen dienen hierbij vooropgesteld te worden:

- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Uit wat bestaat de materiële cultuur en kan dit iets leren of het gebruik van de site en de bewoner(s)? Tot welke groep, type, baksel, ... behoort het aardewerk?
- Welke spoorcategorieën zijn aanwezig? En tot welke functie behoren deze (bewoning, begraving, artisanaal, ...)? Welke structuren kunnen onderscheiden worden (gebouwen, waterputten, kuilen, ...)?
- Wat is de onderlinge samenhang tussen het woon- en achtererf? Wat is de fasering, indeling en omvang van het woonerf? Is sprake van één of meerdere woonerven en kan dit onderscheid ook waargenomen worden in de aan/afwezigheid van sporen en/of vondsten?
- Kunnen sporen of vondsten van artisanale activiteiten onderscheiden worden? Bevestigt de opgraving het vermoeden van aanwezigheid van een pottenbakkerssite?
- Wat is de omvang van de pottenbakkerssite? Welke materiële cultuur werd geproduceerd (type, baksel, vormen, ...)? Uit welke periode(s) dateert het? Kunnen speciale lokale vormen van aardewerk onderscheiden worden?
- Kunnen tussen het vondstmateriaal elementen herkend worden die gebruikt werden in ovens of wijzen op de aanwezigheid van ovens?
- Zijn resten van de gebruikte klei aanwezig? Wat is de samenstelling en herkomst? Kan de samenstelling gekoppeld/gelinkt worden aan de aangetroffen misbaksels?
- Kunnen ovenstructuren of andere elementen (atelier, ...) herkend worden die deel uitmaken van het productieproces? Indien ja, hoe zijn deze opgebouwd? Welke type oven is aanwezig (liggende of staande oven, druppelvormige of cirkelvormige oven, ...) en welke elementen kunnen herkend worden (stookruimte, stookkanaal, sokkel, wandopbouw, ...)? Kunnen de ovens zich lenen tot archeomagnetisch onderzoek of zijn ze via het vondstmateriaal scherp te dateren?
- Sluiten de resultaten aan bij de gekende archeologische waarden en bij eerder archeologisch onderzoek in de Peperstraat?
- Lenen vondsten zich tot een conservatie? Wat is hun meerwaarde?
- Kunnen bepaalde sporen verder natuurwetenschappelijk onderzocht worden? Wat is hun meerwaarde? Welke vormen van natuurwetenschappelijk onderzoek zijn van toepassing (C14-

datering, macrobotanisch, pollen, dendrochronologie, houtsoortbepaling, antracologie, petrografie, XRF, slijpplaatjes, archeozoölogie, archeomagnetisme, ...)?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Gezien de geplande werken is een *in situ* behoud niet mogelijk. Er dient bijgevolg een opgraving uitgevoerd te worden om de archeologische resten te onderzoeken.

Het onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van ca. 1225m². Het onderzoek kan uitgevoerd worden op één archeologisch vlakniveau (C-horizont) in de zone van de Oude Vesten (ca. 900m²) en in één of meerdere niveaus in de zone van de Peperstraat (ca. 325m²). De aanleg van meerdere vlakken in de zone van de Peperstraat zal sterk afhankelijk zijn van de bewaringstoestand van het bodemarchief en de impact van de hedendaagse bebouwing. De C-horizont werd geattesteerd in het volledige plangebied op een diepte van ca. 60 tot 70cm. Er dient echter wel rekening gehouden te worden met plaatselijk dieper ingegraven structuren zoals waterputten, beerputten, kelders, ...

De opgravingszone dient omwille van plaatsgebrek in meerdere werkputten aangelegd te worden met een graafmachine met een platte graafbak onder begeleiding van de archeoloog. De werkputten dienen voldoende ruim te zijn om een goed archeologisch inzicht te hebben in de aanwezige sporen en structuren.

Er dient rekening gehouden te worden dat gewerkt wordt in een stadscontext met naburige bewoning. Omwille van veiligheidsredenen dient een voldoende veilige bufferzone gehouden te worden. Ook bij het uitvoeren van diepe coupes dient omzichtig gewerkt te worden.

Het archeologisch onderzoek dient conform de Code van Goede Praktijk uitgevoerd te worden. Sporen dienen geregistreerd en onderzocht te worden. Indien sporen zich lenen tot natuurwetenschappelijk onderzoek kunnen stalen genomen worden. De staalname en conservatie gebeurt volgens de bepalingen zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. De staalname en de selectie welke stalen verder onderzocht dienen te worden, gebeurt met het oog op het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Voorafgaand, tijdens en na het veldwerk overlegt de veldwerkleider met de betrokken natuurwetenschapper(s) en de conservator. Er dient bij het natuurwetenschappelijk onderzoek zeker rekening gehouden te worden met de contexten van de pottenbakkers (ovens, afvalkuilen, vondstmateriaal, klei, ...). Indien nodig kan bij een ovenstructuur met *in situ* verbranding archeomagnetisme uitgevoerd worden om het laatste gebruik (laatste verbranding) tot op het jaar te kunnen dateren.

Indien een waterhoudende structuur (diepe gracht, waterput, ...) aangetroffen wordt, dient men indien de grondwatertafel te hoog is, te werken met een bronbemaling om de structuur in goede en veilige omstandigheden te onderzoeken. De grondwatertafel kan gecontroleerd worden door middel van een boring in het archeologische spoor.

Indien ovenstructuren worden aangetroffen, dienen deze, indien mogelijk, in hun volledigheid onderzocht te worden waarbij gelet wordt op de opbouw, herbruik, fasering, ... van de structuur. In veel gevallen werden de ovens omwille van plaatsgebrek aangepast in de ovenstructuur zelf.

Er dient rekening gehouden te worden dat de kans op pottenbakkersafvalkuilen reëel is, zoals ook het vooronderzoek reeds heeft aangetoond. Er dient bijgevolg rekening gehouden te worden met een aanzienlijke hoeveelheid vondstmateriaal. Het vondstmateriaal bevindt zich bovendien meestal in een kleidump, wat het reinigen van het materiaal sterk bemoeilijkt. De verdere verwerking is op dit moment moeilijk in te schatten en kan beter na afronding van de opgraving besproken worden tussen de erkend-archeoloog/archeologisch bedrijf en initiatiefnemer.

5. Criteria niet uitvoeren onderzoekshandelingen

Er zijn geen criteria. Het archeologisch onderzoek dient uitgevoerd te worden.

6. Schatting tijdsduur (indicatief)

Het archeologisch veldonderzoek neemt ca. 25 werkdagen tijd in beslag met een team van 5 personen, in totaal ca. 125 mandagen.

Het budget voor verwerking, rapportering en natuurwetenschappelijk onderzoek is op dit moment moeilijk in te schatten en hangt af van de aan/afwezigheid van een pottenbakkerssite (ovens, afvalkuilen, ...) en de hoeveelheid vondstmateriaal dat hierbij aangetroffen wordt. Daarom wordt geadviseerd dat een overleg tussen de erkend-archeoloog/archeologisch bureau en initiatiefnemer plaatsvindt na afronding van het veldwerk wanneer de resultaten en hoeveelheden gekend zijn. Op die manier kan een correcte budgettering afgestemd worden.

7. Kostenraming op basis van de geraamde tijdsduur (excl. BTW, indicatief)

- Veldwerk archeologische opgraving incl. kraanwerk (aanleg en dichten): 65.000 euro
- Verwerking, assessment, rapportage: af te stemmen na afronding van het veldwerk tussen erkend-archeoloog/archeologisch bureau en de initiatiefnemer
- Natuurwetenschappelijk onderzoek en conservatie: af te stemmen nadat de resultaten van het archeologisch onderzoek gekend zijn tussen erkend-archeoloog/archeologisch bureau en de initiatiefnemer
- Grondbemaling ingeval waterhoudende structuren is niet inbegrepen in deze raming.

8. Gewenste competenties

- Het team moet bestaan uit minstens 4 personen, waarvan minstens 2 archeologen
- De veldwerkleider heeft minstens 220 werkdagen ervaring met onderzoek in stedelijke context
- De veldwerkleider heeft bovendien aantoonbare ervaring met pottenbakkerssites (ovens, afvalkuilen, ateliers, ...) en pottenbakkersmateriaal (misbaksels, aardewerk, ...) aan te tonen via rapportages, artikels, ...

9. Bewaring archeologisch ensemble

Gedurende het onderzoek worden de vondsten als geheel bewaard in een veilige, droge en klimaatsgeschikte omgeving. Na afronding van het onderzoek wordt het archeologisch ensemble overgedragen aan de eigenaar of kan dit overgedragen worden aan een archeologisch depot.

Het vondstmateriaal dat aangetroffen werd tijdens het vooronderzoek zal overgedragen worden aan de erkend-archeoloog die het verder archeologisch onderzoek zal uitvoeren. Op die manier blijft het ensemble in zijn volledigheid bewaard en kan ook het materiaal mee onderzocht worden.